Applied criminology research

https://www.qacr.ir

Article Type: Research

Volume 4, Issue 13, Autumn 2026, pp 23-44

The Intelligent Personality Case: A Strategy To Prevent Recidivism

Gholamreza Tajbakhsh✉[1], Mehrdad Teymouri[2]

[Received: 2026/07/16 Accepted: 2026/09/20]

10.22034/aqcr.2026.2091840.1233

Abstract

In the criminal justice system, one of the necessary criteria for preventing recidivism is to pay attention to the personality of the offender. Therefore, in order to determine the appropriate social response to the crime and to rehabilitate the offender and prevent recidivism, in addition to filing a legal case, it is important to file a criminal personality file using artificial intelligence technology that includes the offender's personal characteristics, including family life, medical issues, criminal records, and many other characteristics. Therefore, the purpose of the research is to analyze the intelligent personality file as a strategy for preventing recidivism.The present study was conducted qualitatively and based on inference from sources and texts using a descriptive-analytical method. The findings and results indicate that in the case of the intelligent personality, using artificial intelligence technological tools to collect data at a macro level in the case formation stage and data analysis in the trial and verdict stage and in the execution stage, predicting the outcome of the convicted criminal behavior in the likelihood of reoffending helps criminal justice professionals in preventing recidivism. Therefore, macro-intelligence policies by developing technological infrastructure in the judicial system and making processes intelligent, including the intelligent personality case, with a justice-oriented approach and with the aim of protecting public rights and maintaining the transparency of the justice cycle in realizing smart justice can play an effective role in preventing recidivism. Artificial intelligence has the potential to become a permanent part of our criminal justice system, assist criminal justice professionals in investigations, and allow them to better maintain public safety.

Keyword: Artificial Intelligence, Intelligent Personality Profile, Intelligent Justice, Criminal Justice, Prevention, Recidivism.

Citation: Tajbakhsh, G.H. & Teimori, M. (2026). The Intelligent Personality Case: A Strategy To Prevent Recidivism. *Applied criminology research*, 4(13), 23-44.
https://www.qacr.ir/article_741660.html?lang=en

1. Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Ayatollah Al-Ozma Boroujerdi University, Boroujerd, Iran. Email: tajbakhsh@abru.ac.ir
2. Postdoctoral Researcher in Sociology of Law, Faculty of Humanities, Ayatollah Al-Ozma Boroujerdi University, Boroujerd, Iran. (Corresponding Author).
Email: dr.mehrdad.teymouri@gmail.com

CC BY

پژوهش‌های جرم‌شناسی کاربردی
https://www.qacr.ir
سال چهارم، شماره سیزدهم، پاییز ۱۴۰۵، صص ۲۳-۴۴
نوع مقاله: پژوهشی

پرونده شخصیت هوشمند: راهبردی برای پیشگیری از تکرار جرم

غلامرضا تاج‌بخش✉[۱]، مهرداد تیموری[۲]

[تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۲۹]
10.22034/aqcr.2026.2091840.1233

چکیده

در نظام عدالت کیفری از جمله معیارهای لازم برای پیشگیری از تکرار جرم توجه به شخصیت بزهکار است. لذا جهت تعیین واکنش اجتماعی مناسب برای جرم و به منظور بازپروری مجرم و پیشگیری از تکرار جرم، در کنار تشکیل پرونده قضایی نیاز به تشکیل پرونده شخصیت بزهکار با استفاده از فناوری هوش مصنوعی که خصوصیات فردی بزهکار شامل زندگی خانوادگی، مسائل پزشکی، سوابق کیفری و بسیاری دیگر از ویژگی‌ها را شامل گردد اهمیت پیدا می‌کند. لذا هدف از پژوهش واکاوی پرونده شخصیت هوشمند، به‌عنوان راهبردی برای پیشگیری از تکرار جرم است. پژوهش حاضر به‌صورت کیفی و مبتنی بر استنتاج از منابع و متون و به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. یافته‌ها و نتایج حاکی از این است که در پرونده شخصیت هوشمند با بهره‌گیری از ابزارهای فناورانه هوش مصنوعی برای جمع‌آوری داده‌ها در سطح کلان در مرحله تشکیل پرونده و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در مرحله رسیدگی و صدور رأی و در مرحله اجرا پیش‌بینی فرایند نتیجه رفتار جنایی محکوم در احتمال ارتکاب مجدد جرم به متخصصان عدالت کیفری در پیشگیری از تکرار جرم کمک می‌کند. بنابراین، سیاست‌های کلان هوشمندسازی با توسعه زیرساخت فناورانه در نظام قضایی و هوشمندسازی فرایندها از جمله پرونده شخصیت هوشمند با رویکرد عدالت‌محور و با هدف صیانت از حقوق عامه و حفظ پویایی چرخه عدالت در تحقق عدالت هوشمند نقش‌آفرینی مؤثری در پیشگیری از تکرار جرم می‌تواند داشته باشد. هوش مصنوعی این ظرفیت را دارد که به بخشی دائمی از نظام عدالت کیفری ما تبدیل شود، در تحقیقات به متخصصان عدالت کیفری کمک کند و به آنها اجازه دهد امنیت عمومی را بهتر حفظ کنند.

کلیدواژه‌ها: هوش مصنوعی، پرونده شخصیت هوشمند، عدالت هوشمند، عدالت کیفری، پیشگیری، تکرار جرم.

استناددهی: تاج‌بخش، غلامرضا، و تیموری، مهرداد. (۱۴۰۵). پرونده شخصیت هوشمند: راهبردی برای پیشگیری از تکرار جرم. *پژوهش‌های جرم‌شناسی کاربردی*، ٤(۱۳)، ۲۳-٤٤.
https://www.qacr.ir/article_741660.html

۱. استاد گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت‌الله‌العظمی بروجردی (ره)، بروجرد، ایران
رایانامه: tajbakhsh@abru.ac.ir
۲. پژوهشگر پسادکتری جامعه‌شناسی حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت‌الله‌العظمی بروجردی (ره)، بروجرد، ایران. (نویسنده مسئول). رایانامه: dr.mehrdad.teymouri@gmail.com

CC BY

مقدمه

از بدو تشکیل جوامع انسانی همواره عکس‌العمل‌های متفاوتی در مقابل پدیده مجرمانه اعمال شده است. در گذشته در تعیین میزان کیفر توجهی به شخصیت مجرم نمی‌شد و صرفاً جرم و تبعاتش مورد توجه قرار می‌گرفت. با ظهور مکتب اثباتی، شخصیت مجرم «این نورسیده حقوق کیفری» توجه همگان را به خود معطوف نمود. تحقق عدالت کیفری نه‌تنها با لحاظ عمل مجرمانه، بلکه همراه با توجه به شخصیت بزهکار و شناخت شرایطی که منجر به ارتکاب جرم می‌شد، مد نظر قرار گرفت. از اوایل قرن بیستم به‌منظور اتخاذ واکنش متناسب با شخصیت مجرم در راستای وصول به اهداف اصلاح و درمان بزهکار و برنامه‌ریزی کارآمد جهت پیشگیری از تکرار جرم، ضرورت تشکیل پرونده شخصیت، در کنار پرونده کیفری احساس گردید. پرونده شخصیت، به‌عنوان مقدمه ضروری اصلاح مجرمان، پرونده‌ای است که حاوی اظهار نظر متخصصان روان‌شناسی، روان‌پزشکی، روان‌کاوی و مددکاری اجتماعی پیرامون شخصیت بزهکار است تا دست‌اندرکاران عدالت کیفری از طریق توسل به محتویاتش، اقدام به تطبیق مجازات با شخصیت بزهکار نمایند (سبزه علی، اشرافی و حیدری، ۱۳۹۷، ص ٦٧). در شکل‌گیری و تکوین شخصیت عوامل مختلفی تأثیر دارند که به‌طور کلی می‌توان آن‌ها را به عوامل درونی (فردی) و بیرونی (محیطی) تقسیم کرد. از جمله عوامل فردی می‌توان به وراثت و غدد درون‌ریز اشاره کرد و از جمله عوامل محیطی مواردی چون محیط جغرافیایی و اجتماعی، محیط قبل از تولد، تجربیات نخستین، آموزشگاه، فرهنگ جامعه، مذهب، اقتصاد و... حائز اهمیت هستند. به نظر می‌رسد محکوم کردن مجرم، بدون در نظر گرفتن و شناسایی شخصیت او با هیچ منطقی سازگار نیست و مقام قضایی نباید فقط به جرم ارتکابی توجه کرده و عوامل روانی، جسمانی و اجتماعی مؤثر در ارتکاب بزه را نادیده بنگارد. او می‌بایستی به عللی که از یک انسان عادی فردی بزهکار ساخته است، پی ببرد و به همه آن عوامل معرفت کامل حاصل کند. در غیر این صورت تصمیمی که اتخاذ خواهد کرد نه‌تنها بر مبنای عدالت نخواهد بود بلکه عین ظلم است.

بر این اساس به‌منظور پی بردن به زوایای شخصیت متهم، تشکیل پرونده‌ای تحت عنوان پرونده شخصیت در کنار پرونده قضایی از ضروریات یک دادرسی کیفری عادلانه محسوب می‌شود تا مقام قضایی با مراجعه به آن پرونده و اشراف بر ابعاد مختلف شخصیت بزهکار بتواند در راستای فردی کردن رسیدگی‌های کیفری و تصمیم‌های قضایی، عادلانه‌ترین تصمیم را جهت اصلاح و بازسازگاری مجرم اتخاذ کند (ابراهیمی، ۱۳۹۰، ص ۱۹۰). از سویی نیز، نظر به اهمیت پیشگیری و ایجاد سازوکار مناسب در این خصوص تشکیل پرونده شخصیت

برای بزهکاران یکی از لوازم تحقق دادرسی عادلانه در راستای پیشگیری از تکرار جرم محسوب می‌شود.

امروزه هوش مصنوعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انسان در قرن بیست و یکم، در حال گسترش سیطره خود در زمینه‌های علمی، فنی، صنعتی، هنری و... بوده و سایه خود را بر مشاغل مختلف در این عرصه‌ها می‌گستراند. عرصه حقوق و به‌طور خاص حوزه دادرسی و قضاوت نیز با تردید و طمأنینه، در حال تأثیرپذیری از این فناوری است (رهبری و شعبانپور، ۱۴۰۱، ص ۴۱۹). هوش مصنوعی با خودکارسازی وظایف تکراری و افزایش تصمیم‌گیری، مهارت‌های متخصصان حقوقی را بهبود می‌بخشد (Elufisoye Elubode, & Fateropa, 2026, p. 1). اعتقاد بر این است که این مهارت در پیشگیری از جرم، دستگیری مجرم در حین ارتکاب جرم یا جستجوی مظنونین درگیر در یک جرم خاص برای تحقیقات بسیار مناسب است. شایان ذکر است که با کمک هوش مصنوعی، می‌توان اطلاعات زیادی در مورد جرایم، وضعیت و انطباق قانونی آنها جمع‌آوری کرد و اولویت‌ها و اطلاعات اجتماعی را تعیین کرد که برای توصیه به صدور احکام خاص، شناسایی عاملان جرایم ارتکابی و شناسایی افرادی که در معرض خطر الگوریتم‌ها و پایگاه‌های داده عظیم در هوش مصنوعی هستند، استفاده می‌شود. هوش مصنوعی همچنین می‌تواند با تأکید بر دیدگاه و شواهد علمی در اجرای عدالت سود برساند و این امر، به‌ویژه در پزشکی قانونی، به‌وضوح نشان می‌دهد که تأثیر بی‌سابقه‌ای در شناسایی مجرمان دارد. فناوری هوش مصنوعی به دانشمندان پزشکی قانونی این امکان را داده است که جرایم را کشف کرده و شواهدی از تجزیه و تحلیل، به‌ویژه در جرایم تجاوز جنسی و قتل‌هایی که با تجزیه و تحلیل شناسایی می‌شوند، ارائه دهند (Umanah, 2024, p. 158). در نتیجه هوش مصنوعی امروزه در فرایند عدالت کیفری می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد که از جمله در پیش‌بینی جرم امکان پلیسی کارآمدتر را فراهم می‌کند. هوش مصنوعی همچنین به شناسایی احتمال ارتکاب مجدد جرم توسط فردی که تحت نظارت نظام عدالت کیفری است، کمک می‌کند. لذا با توجه به پیشرفت فناوری هوش مصنوعی در کنار متخصصان نظام عدالت کیفری نیاز به استفاده از دانش متخصصان حوزه فناوری نیز جهت هوشمندسازی پرونده شخصیت برای پیشگیری از تکرار جرم ضروری است.

۱. ادبیات نظری

عدالت کیفری درصدد اجرای هر چه بهتر عدالت در جامعه با شناسایی و دستگیری افراد متخلف از قانون و درصدد جبران حقوق بزه‌دیدگان و جامعه تکامل می‌یابد، لذا ایجاد پرونده شخصیت جلوه‌ای از تجلی عدالت کیفری است. از همین‌رو بررسی تأثیر هوش مصنوعی در

پرونده شخصیت نیازمند یک چارچوب نظری است که بتواند با شخصیت‌شناسی جایگاه پرونده شخصیت و نقش هوش مصنوعی در پیشگیری از تکرار جرم را روشن کند که در ادامه به بررسی این چارچوب می‌پردازیم.

۱-۱. شخصیت‌شناسی

شخصیت مجموعه‌ای از ویژگی‌های ظاهری و غیرظاهری رفتار یک فرد است که ثبات و جلوه بیشتری دارد و تا حدی قابل پیش‌بینی است. راجع به جبر و اختیار در بزهکاری از قدیم‌الایام اختلاف نظر وجود داشته است، عده‌ای قائل به اختیار تام بوده‌اند، گروهی معتقد به جبر تام بوده‌اند و گروه سوم ضمن رد هر دو نظریه قبل، قائل به نقش مهم بزهکار در فرایند کیفری هستند. در هر حال در هر سه نظریه به منظور بررسی شخصیت مجرم تشکیل پرونده‌ای در کنار پرونده قضایی بنام «پرونده شناسایی شخصیت» ضروری است (محمدیان و محمدرضاپور، ۱۳۹۲، ص ۳۲۹). در حقیقت شخصیت‌شناسی در علم حقوق برگرفته از مفهوم روان‌شناسی جنایی است، به همین دلیل در شخصیت‌شناسی جنایی که عمدتاً افراد متهم یا بزهکار طرف بحث هستند از روان‌شناسی جنایی که به بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری شخصیت این افراد می‌پردازد. برای تشکیل پرونده شخصیت استفاده می‌شود.

۱-۲. پرونده شخصیت

به‌منظور پی بردن به زوایای شخصیت متهم یا مجرم و درنتیجه فردی کردن تصمیم‌های قضایی، تشکیل پرونده‌ای تحت عنوان پرونده شناسایی شخصیت در کنار پرونده قضایی، از ضروریات یک دادرسی کیفری عادلانه محسوب می‌شود (ابراهیمی، ۱۳۹۰، ص ۱۸۷). نظام دادرسی نوین، با گذار از آموزه‌های کلاسیک به‌کلی متحول گردیده و تحت تأثیر جریان‌های فکری روشنگرانه، سعی در احیای نوعی سیستم دادرسی کاربردی مدرن دارد که مرتکب جرم را محور مطالعات نظری و میدانی قرار داده و با ابداع روش‌های علمی، مبادرت به ارزیابی و آزمایش شخصیت بزهکاران به‌ویژه اطفال بنماید. این تحول فکری را باید مولود تلاش‌های مکاتب بشری در توسعه سیاست جنایی کاربردی و رویکرد عدالت‌خواهانه و انسان‌محور دانست. از این‌رو، لزوم تشکیل پرونده شخصیت برای وصول به هدف فردی کردن واکنش‌های اجتماعی و تعیین ضمانت اجرای مناسب با اوصاف شخصیتی بزهکاران، ذهن اندیشمندان و مصلحان چرخه عدالت کیفری را به خود معطوف داشته و موجب گشته است که قانون‌گذاران با درک واقعیات موجود، آزمایش علمی شخصیت بزهکاران را به‌عنوان یک الزام حقوقی در قوانین دادرسی، پیش‌بینی و نتایج آن را در سرنوشت کیفری مجرمین تصریح نمایند (نجفی توانا، ۱۳۸۸، ص ۲۹۳).

۱-۳. هوش مصنوعی

هوش مصنوعی شاخه‌ای از علوم کامپیوتر است که بر اتوماسیون رفتار هوشمند تمرکز دارد. یادگیری ماشینی زیرشاخه‌ای از هوش مصنوعی است که از تکنیک‌های داده محور برای کشف الگوها و پیش‌بینی رفتار استفاده می‌کند (Balthazar, Harri, Prater & Safdar, 2018, p. 580). هوش مصنوعی می‌تواند چارچوب‌ها و الگوریتم‌های محاسباتی چندین کار مرتبط با هوش انسانی از جمله تصمیم‌گیری، ادراک بصری، تشخیص گفتار و استدلال را انجام دهد. هوش مصنوعی شامل چندین روش مانند یادگیری ماشینی [1]، یادگیری عمیق [2]، بینایی کامپیوتری [3] و پردازش زبان طبیعی [4] است. به دیگر سخن هوش مصنوعی شامل بررسی روش‌های استفاده از سیستم‌های مبتنی بر رایانه جهت انجام وظایف یا حل مسائلی است که به‌طور معمول توسط هوش فیزیولوژیک انسان‌ها انجام می‌شوند. تصمیمات خودکار و نیمه‌خودکار به‌طور فزاینده‌ای در همه زمینه‌های زندگی متداول می‌شوند (Morondo Taramundi, 2023, p. 73). نمونه‌هایی از انواع هوش مصنوعی مبتنی بر نرم‌افزار، دستیارهای هوشمند مجازی، سیستم‌های تشخیص چهره و گفتار، نرم‌افزار تحلیل تصویر، موتورهای جستجو و ابزارهای پردازش زبان طبیعی (NLP) هستند. این سیستم‌ها معمولاً در یک فرآیند سه مرحله‌ای کار می‌کنند: (۱) داده‌ها را از طریق ابزارهای مختلف جمع‌آوری می‌کنند، ازجمله حسگرها؛ (۲) استدلال می‌کنند و چنین اطلاعاتی را به‌طور مکرر پردازش می‌کنند تا مدل‌هایی ایجاد کنند و (۳) بینش‌هایی را از این مدل‌ها استخراج می‌کنند و پیش‌بینی‌های آینده را بر روی‌داده‌های مشابه در دنیای واقعی انجام می‌دهند (Jobin, Ienca & Vayena, 2019, p. 389). کمک هوش مصنوعی به پردازش حجم زیادی از داده‌ها، از جمله جمع‌آوری، ساختار و تجزیه‌وتحلیل این داده‌ها در حال حاضر در ابزارهایی مانند (Ravelaw) رایج است (Eckholm, 2015, p. 5). لذا به‌سرعت تمام قوانین موردی موجود را در هر زمینه خاص تجسم کنید. با این‌حال، می‌توان انتظار داشت که فناوری هوش مصنوعی در آینده بخش‌هایی از تصمیم‌گیری قانونی، مانند حل‌وفصل اختلافات و حتی احکام دادگاه‌ها را نیز در اختیار بگیرد. چندین پلتفرم آنلاین در حال حاضر دارای فناوری هستند که می‌توانند تا حدی یا به‌طور کامل حل‌وفصل اختلافات آنلاین را در اختیار (Lodder & Thiessen, 2003, p. 27). اگرچه فناوری مطمئناً می‌تواند به قضات در ساختاردهی و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در موارد خاص کمک کند (Arafat, Aljohani, Abbasi & Hussain, 2019, p.

1. Machine Learning
2. Deep Learning
3. Computer Vision
4. Natural Language Processing

478)، اما این امر همیشه به ویژگی‌های منحصربه‌فرد انسانی مانند ملاحظات اخلاقی، شهود و خلاقیت نیاز دارد (Coccoli, Maresca & Stanganelli, 2017, p. 97).

۱-٤. حقوق هوش مصنوعی

مباحث حقوقی و سیاست‌گذاری انتزاعی در مورد تأثیر هوش مصنوعی بر جامعه راکد مانده است. این بدین معنی است که مباحث معاصر در رویکردهای خود به هوش مصنوعی، فرضیات ضمنی را اتخاذ می‌کنند که ویژگی‌های موجودیت، خارجی بودن و انحصاری بودن را پیش‌فرض می‌گیرند. به‌عبارت دیگر، مفهوم هوش مصنوعی از منظر حقوقی و سیاست‌گذاری در سه دسته قابل بررسی است: ۱) هوش مصنوعی به‌عنوان یک «شیء» {موجود}؛ این دیدگاه هوش مصنوعی را در مقام یک شخص با حقوق و مسئولیت‌های بالقوه در نظر می‌گیرد؛ ۲) هوش مصنوعی به‌مثابهٔ «دیگری» دیده می‌شود؛ این دیدگاه بر انسان به‌عنوان تصمیم‌گیرنده نهایی تأکید می‌کند و هوش مصنوعی را به‌عنوان ابزاری تحت کنترل انسان می‌بیند {هوش مصنوعی به‌عنوان یک موجود فرعی و متفاوت از انسان دیده می‌شود} و ۳) هوش مصنوعی به‌منزلهٔ یک مصنوع است و بر ویژگی‌های مصنوعی آن متمرکز می‌شود: این دیدگاه بر ساختار فنی هوش مصنوعی تمرکز می‌کند و آن را به‌عنوان یک مصنوع ساخته دست بشر بدون حقوق ذاتی یا ملاحظات اخلاقی در نظر می‌گیرد (لیو و سوبوکی، ۱٤۰۵، ص ۲۵۰). اینکه نوآوری‌های هوشمند در حقوق توجه زیادی را به خود جلب کرده است، چیز جدیدی نیست، همچنان که هوش مصنوعی ممکن است کاربردهای بیشتری را برای نظام قضایی ارائه دهد، لیکن توجه به تأثر همه‌جانبه جامعه و حوزه‌های مختلف از فناوری هوش مصنوعی از سویی پیشرفت‌های هوش مصنوعی نیازمند مقررات جدید و متفاوت و قوانین مرتبط با توسعه هوش مصنوعی است و از سویی نیز تبیین نقش هوش مصنوعی و موارد منع یا استفاده مجاز از ابزارهای هوشمند در حوزه‌های مختلف جامعه را ضروری می‌نماید که نشان‌دهنده حقوق هوش مصنوعی است.

۲. پرونده شخصیت در نظام حقوقی ایران

پرونده شخصیت که ضرورت تشکیل آن در رسیدگی کیفری از نیمه دوم قرن بیستم مورد توجه قرار گرفته است، به پرونده‌ای اطلاق می‌شود که در کنار پرونده کیفری تشکیل می‌شود و مشتمل بر اطلاعاتی از وضعیت عمومی و خاص مجرم، مانند شرایط روانی، خانوادگی، تحصیلی و اجتماعی است. لذا در ادامه سیر فرایند تقنینی پرونده شخصیت در سه مرحله تحقیقات مقدماتی، رسیدگی و اجرای مجازات مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱. پرونده شخصیت در تحقیقات مقدماتی

تحقیقات مقدماتی برای حفظ آثار و علائم و جمع‌آوری ادله وقوع جرم، شناسایی، یافتن و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن متهم انجام می‌شود. همچنان‌که در تحقیقات پلیس علمی برای افرادی که مظنون به ارتکاب جرم هستند نیز می‌توان با تشکیل پرونده شخصیت برای شناخت شخصیت متهم و با دسترسی به پرونده شخصیت قبلی چنانچه برای فرد در فرایند عدالت کیفری ایجاد شده باشد، به‌طور دقیق‌تری بر ارتکاب جرم و شواهد و قرائن تصمیم‌گیری نمایند. همچنان که پرونده شخصیت در تحقیقات مقدماتی در متناسب کردن قرارهای تأمین کیفری، تعلیق تعقیب و بایگانی کردن پرونده می‌تواند تأثیرگذار باشد.

بر اساس لایحه برنامه هفتم توسعه در فصل ٢٤ که مربوط به تحول قضائی و حقوقی است در بند (الف) ماده ۱۱۳ به‌منظور تسهیل رسیدگی به پرونده‌های قضائی و رفع اختلافات مردم، قوه قضاییه مکلف است تا پایان سال دوم برنامه، با استفاده از فناوری‌های نوین، امکان انجام اموری از قبیل ارجاع پرونده، تعیین وقت و انتخاب کارشناس را به‌صورت تخصصی و هوشمند و بدون مداخله عامل انسانی فراهم نماید و با استفاده از فناوری‌های نوین از جمله هوش مصنوعی نسبت به بررسی و اتخاذ تصمیم در امور فاقد پیچیدگی قضائی و الکترونیکی کردن و هوشمندسازی فرایندهای ارائه خدمات قضائی اقدام نماید؛ و برابر بند (ب) باید تا پایان برنامه، پرونده‌های قضایی را الکترونیکی و جایگزین پرونده‌های کاغذی نماید. همچنان‌که پرونده شخصیت متهم با اتصال به «سامانه مدیریت پرونده» در دسترس مقام قضائی نیز می‌تواند قرار گیرد.

در خصوص جایگاه پرونده شخصیت در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که در آن بر نقش پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات مقدماتی اشاره شده است از نقاط قوت این قانون به‌شمار می‌آید چرا که برابر ماده ۲۰۳ بازپرس را مکلف نموده است تا در حین انجام تحقیقات، در جرائمی که مجازات قانونی آنها سلب حیات، قطع عضو، حبس ابد و یا تعزیر درجه چهار و بالاتر است دستور تشکیل پرونده شخصیت متهم را به واحد مددکاری اجتماعی بدهد تا به‌صورت مجزا از پرونده عمل مجرمانه تشکیل گردد. این پرونده گزارش مددکار اجتماعی در خصوص وضع مادی، خانوادگی و اجتماعی متهم و گزارش پزشکی و روان‌پزشکی را شامل می‌گردد. لازم به ذکر است که از نقاط ضعف قانون آیین دادرسی کیفری در تشکیل پرونده شخصیت می‌توان به عدم گسترش دامنه تشکیل این پرونده در جرایم تعزیری درجه پنج و شش اشاره نمود، هم‌چنان که حصری بودن گزارش مددکار اجتماعی را با اضافه کردن مواردی همچون وضعیت تحصیلی و حرفه‌ای شامل موارد بیشتری می‌کرد و گزارش‌های روان‌شناسی را نیز اضافه می‌شد تا دامنه تحقیقات گسترش می‌یافت. از سویی نیز

در ماده ۲۸٦ نیز تشکیل پرونده شخصیت در مورد اطفال و نوجوانان را در جرائم تعزیری درجه پنج و شش الزامی دانسته است که با توجه به شرایط خاص کودکان و نوجوانان بهتر بود این پیش‌بینی در تمام درجات جرائم تعزیری اعمال می‌گردید.

۲-۲. پرونده شخصیت در مرحله رسیدگی

پرونده شخصیت در مرحله رسیدگی به جرم اهمیت به سزایی دارد چرا که به جهت معافیت از کیفر، تعلیق اجرای مجازات، تعویق صدور حکم و مجازات‌های جایگزین حبس مورد استفاده قرار می‌گیرد. آیین دادرسی کیفری از بسیاری جهات با آیین دادرسی مدنی متفاوت است. شناخت قاضی از شخصیت متهم در تحقیقات مقدماتی، محاکمه و اجرای احکام از دیگر تفاوت‌ها است؛ زیرا قضاوت عادلانه در آیین دادرسی کیفری با تعیین مسئولیت کیفری دقیق متهم با اقدام مناسب در صورت اثبات مجرمیت ضمن نظارت مؤثر بر اجرای تصمیمات اتخاذ شده برای اصلاح کیفری و در نهایت برنامه‌ریزی برای جلوگیری از تکرار جرم است. در حقوق کیفری اسلام نیز مانند حقوق عمومی هدف اصلی مجازات اصلاح و درمان مجرمان است (مؤذن‌زادگان، ۱۳۸۹، ص ۲). لازم به ذکر است تشکیل پرونده شخصیت که در راستای انجام اقدامات مقدماتی برای اصلاح و درمان مجرمان است با نظام حقوقی و فقه جزایی اسلام نیز سازگاری دارد.

در خصوص پرونده شخصیت در ماده ۲۲۲ آیین دادرسی کیفری ۱۳۷۸ به‌طور ضمنی اشاره کرده است که چنانچه انجام تحقیقاتی درباره وضعیت روحی و روانی طفل یا ولی یا سرپرست قانونی او یا خانوادگی و محیط معاشرت طفل لازم باشد دادگاه می‌تواند انجام دهد. همچنان که برابر ماده ۲۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز تشکیل پرونده شخصیت را برای جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها سلب حیات، قطع عضو، حبس ابد و یا تعزیر درجه چهار و بالاتر است و همچنین در جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی که میزان دیه آن‌ها ثلث دیه کامل مجنیٌ‌علیه یا بیش از آن است برابر گزارش واصله از مددکار اجتماعی در خصوص وضع مادی، خانوادگی و اجتماعی و گزارش پزشکی و روان‌پزشکی را ضروری دانسته است؛ و برابر ماده ۲۸٦ علاوه بر موارد مذکور در ماده ۲۰۳ تشکیل پرونده شخصیت در جرائم تعزیری درجه پنج و شش نیز، در مورد اطفال و نوجوانان توسط دادسرا یا دادگاه اطفال و نوجوانان الزامی دانسته شده است.

لازم به ذکر است که در قانون مجازات اسلامی مطابق بند (ت) ماده ۱۸ توجه به سوابق فردی، خانوادگی و اجتماعی مرتکب و تأثیر تعزیر در وی در نوع، مقدار، کیفیت اجرا و مقررات مربوط به تخفیف، تعلیق، سقوط و سایر احکام تعزیر مورد توجه است. هم‌چنین برابر

ماده ۳۸ حسن سابقه و یا وضع خاص متهم یا سایر اقدامات مثبته متهم را از جهات تخفیف دانسته است و در ماده ٤٣ نیز خصوصیات مرتکب و شرایط زندگی او را از جهات تعویق مراقبتی و در ماده ٦١ بر رفتار متهم در آزادی مشروط تأکید داشته و در ماده ٦٤ وجود جهات تخفیف با ملاحظه نوع جرم و کیفیت ارتکاب آن، آثار ناشی از جرم، سن، مهارت، وضعیت، شخصیت و سابقه مجرم، وضعیت بزه‌دیده و سایر اوضاع‌واحوال را مؤثر در تعیین و اجرا مجازات جایگزین حبس قرار داده است که همه موارد فوق‌الذکر در موادتین مستنبط از پرونده شخصیت و قابل استناد و استفاده مرجع قضایی است.

اهمیت تشکیل پرونده شخصیت باعث شد تا در سال ۱۳۹۸ دستورالعمل تشکیل پرونده شخصیت متهم با عنایت به مواد ۲۰۳ و ۲۸٦ قانون آیین دادرسی کیفری و نظر به اهمیت شناخت ابعاد شخصیتی و وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی متهمان، به‌ویژه اطفال و نوجوانان و کاربرد اطلاعات شخصیتی آنان در فرایند رسیدگی قضایی اعم از تحقیقات مقدماتی، دادرسی، صدور و اجرای حکم و تأثیر آن بر اتخاذ تصمیمات قضایی و اجرای عدالت کیفری ابلاغ شود که بر اساس بند (پ) دستورالعمل تشکیل پرونده شخصیت متهم، پرونده شخصیت: پرونده‌ای مشتمل بر اطلاعات شخصی متهم از قبیل سوابق فردی، خانوادگی، اجتماعی، تحصیلی و وضعیت شغلی، اقتصادی، پزشکی و روان‌پزشکی و همچنین سوابق کیفری است که بر اساس مواد ۲۰۳ و ۲۸٦ قانون آیین دادرسی کیفری و ضوابط این دستورالعمل به‌منظور استفاده در اتخاذ تصمیم مناسب قضایی در کنار پرونده قضایی تشکیل می‌شود. همچنین برابر بند (ت) گزارش مددکار اجتماعی: قسمتی از پرونده شخصیت است که شامل اطلاعات مربوط به مشخصات فردی، وضعیت و سوابق خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی متهم می‌باشد و برابر بند (ث) گزارش پزشکی و روان‌پزشکی: قسمتی از پرونده شخصیت است که شامل اطلاعات مربوط به سوابق و نتایج معاینات و بررسی‌های پزشکی و روان‌پزشکی متهم می‌باشد. هم‌چنین، برابر ماده ۲ نیز تشکیل پرونده شخصیت در مورد متهمان به ارتکاب جرائم دارای مجازات قانونی سلب حیات، قطع عضو و حبس ابد (الف) متهمان به ارتکاب جرائم تعزیری درجه چهار و بالاتر؛ (ب) متهمان به ارتکاب جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی با میزان ثلث دیه کامل مجنی علیه یا بیش از آن؛ (پ) اطفال و نوجوانان متهم به ارتکاب جرائم تعزیری درجه شش و بالاتر و (ت) را با رعایت ضوابط این دستورالعمل الزامی دانسته است.

۲-۳. پرونده شخصیت در مدت اجرای مجازات

در مرحله اجرای حکم نیز تشکیل پرونده شخصیت زندانیان به‌منظور طبقه‌بندی آن‌ها در محل اسکان و چگونگی اجرای حبس بهره‌مندی از عفو خصوصی و آزادی مشروط و هم‌چنین نظام نیمه آزادی تأثیر فراوانی دارد. در مورد پرونده شخصیت نیز در مدت اجرای حکم، برای اولین بار در آیین‌نامه کانون اصلاح و تربیت مصوب ۱۳٤۷ در ماده ٤ بر انجام تحقیقات لازم درباره سوابق خانوادگی، اجتماعی و خصوصیات اخلاقی طفل توسط مددکاران اجتماعی و معاینه جسمانی، روانی و میزان استعداد تحصیلی و حرفه‌ای توسط متخصصین کانون پیش‌بینی‌شده بود که نتیجه این اقدامات در پرونده طفل که شامل دو قسمت قضائی و اجتماعی بوده نگهداری می‌شد. هم‌چنین، در خصوص تشکیل پرونده شخصیت در آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱۳۸٤ برابر ماده ٤۷ واحدی به نام پذیرش و تشخیص جهت بررسی و شناخت شخصیت محکومان و متهمان انجام وظیفه می‌نماید و مطابق ماده ٦٤ «محکومان حداکثر دو ماه در قسمت پذیرش و تشخیص تحت آزمایشگاه‌های پزشکی، روان‌پزشکی، آزمون‌های روان‌شناسی و شناخت شخصیت و استعداد قرار گرفته و میزان سلامت جسمی و روانی معلومات و اطلاعات مذهبی و علمی و فنی آنان را در جهت شناخت شخصیت بررسی و تعیین می‌گردد».

در آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱٤۰۱ در بخش پنجم که مربوط به کانون‌های اصلاح و تربیت است و در فصل اول قسمت طبقه‌بندی و نگهداری بر اساس ماده ۲۸۰ در خصوص تشکیل پرونده شخصیت برای کودکان انجام مصاحبه، ارزیابی و آزمون مددجو توسط روان‌شناس کانون از حیث وضعیت سلامت روان، هوش، ویژگی‌های شخصیتی و اختلالات احتمالی و ثبت نتایج حاصل، در پرونده شخصیت پیش‌بینی‌شده است و برابر ماده ۲۸۱ مددکار اجتماعی موظف است مددجو را ظرف بیست‌وچهار ساعت از ورود مورد ارزیابی و مصاحبه قرار دهد و او را برای سازگاری در شرایط جدید و استفاده از امکانات کانون آماده سازد و نتایج ارزیابی در پرونده شخصیت ثبت می‌شود. مطابق ماده ۲۸۲ کارشناس اصلاح و تربیت پس از بررسی پرونده شخصیت برنامه‌های مناسب آموزشی، تحصیلی، فرهنگی، ورزشی، فنی و حرفه‌ای و غیره را به رئیس کانون پیشنهاد می‌دهد. هم‌چنین برای زندانیان نیز برابر ماده ٦۳ برای هر زندانی یا مددجو تشکیل سه پرونده اصلی تحت عناوین «پرونده وضعیت»، «پرونده رفتاری» و «پرونده نظارتی» را در نظر گرفته است که تشکیل پرونده شخصیت در کنار پرونده سلامت با مسئولیت واحد بهداشت و درمان و پرونده مددکاری اجتماعی با مسئولیت واحد اصلاح و تربیت در زیرمجموعه پرونده وضعیت قرار دارند که البته این پرونده‌ها می‌بایست به‌صورت الکترونیک تشکیل شوند.

با بررسی فرایند تقنینی پرونده شخصیت در نظام حقوقی ایران در تحقیقات مقدماتی، در مرحله رسیدگی و در مدت اجرای مجازات می‌توان نتیجه گرفت که یکی از جلوه‌های تجلی عدالت کیفری پرونده شخصیت است چرا که این پرونده تصمیم‌گیران و متولیان عدالت کیفری را به‌سوی گزینش روش‌های مناسب بالینی سوق می‌دهد و ایشان متناسب با اطلاعاتی از قبیل آزمایش‌ها و تحقیقات انجام‌یافته، تدابیر مناسب کیفری را با هدف اصلاحی و درمان اتخاذ می‌کنند. به‌عبارت دیگر، در پرونده شخصیت، جنبه‌های انسانی و اجتماعی جرم با مطالعه گذشته خانوادگی، تحصیلی، حرفه‌ای، روانی و فیزیولوژیکی مباشر آن و نیز انگیزه ارتکاب جرم و به‌طورکلی حالت عمومی بزهکار و... بررسی می‌شود، روشن است که در این رابطه جرم‌شناسی با بهره‌گیری از کمک سایر علوم همچون روان‌شناسی، روان‌پزشکی و جامعه‌شناسی، در بررسی انگیزه‌های بزهکار گام‌های باارزشی برداشته است (شاملو و گوزلی، ۱۳۹۰، ص ۸۹). تشکیل پرونده شخصیت برای متهم ریشه در آموزه‌های مکتب دفاع اجتماعی نوین دارد و از دستاوردهای مهم جرم‌شناسی بالینی به‌شمار می‌آید. جرم‌شناسان بر این باورند با دسترسی قاضی به اطلاعات پرونده شخصیت ضمن سنجش میزان حالت خطرناک متهم برای جامعه، مناسب‌ترین و عادلانه‌ترین واکنش (مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی) نسبت به او اتخاذ خواهد شد و بدین ترتیب اصل تفرید مجازات به نحو تحقق خواهد یافت (هاشمی، ۱۴۰۱، ص ۹) و با استعانت از آثار پرونده شخصیت پیشگیری و عدم تکرار جرم نمایان خواهد گردید که بسیاری از مشکلات خود را می‌توانند با استفاده از فناوری‌های نوین رفع کنند.

۳. هوشمندسازی پرونده شخصیت

امروزه استفاده از فناوری‌های نوین به‌منظور افزایش سرعت، دقت عمل در انجام فعالیت‌ها، کارایی و افزایش بهره‌وری رشد فزاینده‌ای داشته است. بالأخص در سازمان‌هایی که دارای بخش‌های مختلف در مناطق جغرافیایی پراکنده قرار گرفته‌اند یا دارای وظایف متعددی هستند که از جمله این سازمان‌ها قوه قضاییه است که دارای بخش‌های مختلف و پراکنده جغرافیایی است. یکی از سازوکارهای که منجر به افزایش سرعت و دقت در تجزیه و تحلیل و درنتیجه بهبود کیفیت در رسیدگی به پرونده‌ها می‌شود به‌کارگیری فناوری هوش مصنوعی است. لذا رشد سریع فناوری هوش مصنوعی در نظام قضایی می‌تواند باعث شکل‌گیری مفهوم جدیدی تحت عنوان «عدالت هوشمند» شود که در این میان استفاده از فناوری هوش مصنوعی در شکل‌دهی پرونده شخصیت باعث به وجود آمدن پرونده شخصیت هوشمند است که به بیانی دیگر «هوشمندسازی پرونده شخصیت» به معنای استفاده از فناوری هوش مصنوعی و انجام

اقداماتی در راستای تشکیل پرونده شخصیت غیر از روش سنتی است. لازم به ذکر است که هوشمندسازی پرونده شخصیت به معنای تغییر در نوع پرونده شخصیت نیست، بلکه به معنای استفاده از فناوری کلان داده و تجزیه‌وتحلیل آن‌ها در راستای شخصیت‌شناسی هوشمند و پیش‌بینی رفتارشناسی جنایی در آینده به‌منظور پیشگیری از تکرار جرم است. لذا در ادامه هوشمندسازی پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات مقدماتی برای جمع‌آوری داده‌ها در سطح کلان و در مرحله رسیدگی و صدور حکم برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها و در مرحله اجرای حکم پیش‌بینی فرایند نتیجه رفتار جنایی محکوم در احتمال ارتکاب مجدد جرم مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱. هوشمندسازی پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات مقدماتی

با توجه به این‌که در مرحله تحقیقات مقدماتی دسترسی به خصوصیات فردی و خانوادگی متهم ضرورت دارد لذا در کنار سامانه مدیریت پرونده پیش‌بینی گردد تا مقام قضایی بتواند به سامانه پرونده شخصیت دسترسی داشته باشد. ضرورت دارد این پرونده به‌صورت هوشمند هم‌زمان به سازمان ثبت‌احوال دسترسی داشته باشد تا اطلاعات فردی شخص به‌صورت کامل در پرونده درج گردد چراکه احتمال نیاز به‌راستی آزمایی در اظهارات شخص می‌تواند باشد. از سویی نیز سوابق تحصیلی فرد با استفاده از سامانه‌های آموزش‌وپرورش و دانشگاه‌ها بررسی و به‌صورت خودکار در پرونده شخصیت درج می‌شوند. پرونده شخصیت گاه برای افرادی که قبلاً مرتکب جرم شده‌اند و دارای پرونده شخصیت می‌باشند بسیار مفید است؛ زیرا با دسترسی به سوابق پرونده قبلی که فرد دارد و مقایسه مواردی که در دوران آزادی برای فرد به وقوع پیوسته است می‌توان بر علل و عوامل تشکیل‌دهنده جرم نیز تحقیق کرد. از سویی نیز با استفاده از فناوری هوش مصنوعی که امروزه در اکثر کشورها برای تعیین میزان ارتکاب رفتار مجرمانه از روی چهره فرد فعالیت دارد می‌توان از مقایسه داده‌های پرونده شخصیت فرد نیز تجزیه و تحلیل انجام پذیرد. جدای از احتمال خطا و چالش‌های به‌وجود آمده می‌توان بر اطلاعات درست این فناوری در پرونده شخصیت نیز استفاده نمود.

هم‌چنین هوش مصنوعی در این فرآیند موجب تحول شده است. هوش مصنوعی از مجموعه‌ای از داده‌ها برای تجزیه‌وتحلیل الگوهای اطلاعاتی با استفاده از الگوریتم‌های هوش مصنوعی و مرتبط کردن اطلاعات برای ارائه نتایج استفاده می‌کند. هوش مصنوعی به‌طور فزاینده توسط مجریان قانون برای اقدامات پیشگیری از جرم و جنایت مورد استفاده قرار می‌گیرد. یکی از مفیدترین کاربردهای هوش مصنوعی برای پیشگیری و کاهش جرم جنایت در تخصیص منابع است بر این اساس هوش مصنوعی توانسته در کشف جرم در خصوص

پزشکی قانونی، در تشخیص چهره، اثر انگشت و کشف جرم از طریق موقعیت‌یاب ماهواره‌ای ایجاد تحول نماید (محمدی‌نیا و علی‌نژاد، ۱۴۰۲، ص ۸۵). فناوری‌های هوش مصنوعی برای کمک به بهبود ارائه خدمات قانونی در چارچوب فرآیند دادگاه، با در نظر گرفتن مراحلی که دنبال می‌شود، برای شناسایی عناصر اصلی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. هوش مصنوعی اکنون در کار حقوقی ادغام شده است ولی اکثر نوآوری‌های هوش مصنوعی در بخش حقوقی در حوزه خاصی مانند تهیه پیش‌نویس قرارداد و تحقیقات حقوقی استفاده می‌شوند؛ لذا با تغییر این رویکرد به این دلیل که رویه‌های طبقه‌بندی قانونی و کشف اسناد بخشی جدایی‌ناپذیر از فرآیند استاندارد دادگاه است و از همین‌رو پرونده‌های دادگاه از مهم‌ترین قسمت‌های عدالت کیفری محسوب می‌شوند و نمی‌توان چنین مراحل رویه‌ای را به‌صورت مجزا در نظر گرفت؛ بنابراین تشکیل پرونده شخصیت با استفاده از فناوری هوش مصنوعی از جمله موارد مهم در سرعت بخشیدن به پرونده‌ها در مرحله تحقیقات مقدماتی به‌شمار می‌رود. هم‌چنین از موارد قابل توجه استفاده نیروی پلیس از پرونده شخصیت در مورد مظنونان به ارتکاب جرم جهت پیش برد اهداف پلیس علمی نقش به سزایی در تشخیص مجرمیت ایفا خواهد کرد.

۳-۲. هوشمندسازی پرونده شخصیت در مرحله رسیدگی و صدور حکم

رشد سریع فناوری‌های نوین هوش مصنوعی می‌تواند باعث شکل‌گیری مفهوم جدیدی در نظام قضایی تحت عنوان «دادرسی الکترونیکی» شود؛ چرا که از سازوکارهایی که منجر به افزایش سرعت و در نتیجه بهبود کیفیت در رسیدگی به پرونده‌ها می‌شود به‌کارگیری فناوری‌های نوین است. به بیانی دیگر «هوشمندسازی پرونده شخصیت» به معنای استفاده از فناوری‌های نوین و انجام اقداماتی در راستای تشکیل پرونده شخصیت، غیر از روش سنتی است. در حقیقت هوشمندسازی پرونده شخصیت به معنای تغییر در نوع پرونده شخصیت نیست؛ بلکه به معنای استفاده از فناوری کلان داده و تجزیه‌وتحلیل آن‌ها در راستای شخصیت‌شناسی هوشمند و پیش‌بینی رفتارشناسی جنایی در آینده است (تیموری، ۱۴۰۴، ص ۲۹۷). با توجه به این‌که در مرحله رسیدگی به جرم و صدور حکم پرونده شخصیت تأثیر بسیاری خواهد داشت و از سویی نیز در تشکیل پرونده شخصیت از پزشکان روان‌پزشکان و روان‌شناسان استفاده می‌شود. یکی از موارد مهم پرونده شخصیت دسترسی آنلاین به اطلاعات پزشکی و پرونده سلامت الکترونیک فرد است که امروزه با ایجاد پرونده سلامت الکترونیک برای هر فرد بیماری‌هایی که فرد به آن مبتلا شده داروهای مصرفی و پزشک و بیمارستانی که مراجعه کرده است قابل دسترسی است این امر در حوزه روان‌پزشکی و روان‌شناسی بسیار حائز اهمیت است. امروزه با استفاده از ظرفیت پرونده الکترونیک سلامت از نقض سلامت متهمان و محکومان پیشگیری شده و موجب ارتقای نظام زندانبانی در مؤسسات کیفری

می‌گردد (تیموری و کاظمی، ۱٤۰٤، ص ۱۰). هم‌چنین، هوشمندسازی پرونده شخصیت با دسترسی به اطلاعات بیماری و وجود بیماری و همچنین اختلالات روان‌شناسی کاملاً در فرایند تصمیم‌گیری پرونده قضایی دخالت دارد. همچنان که وضعیت خانوادگی فرد وی موقعیت اجتماعی فرد متهم در صدور حکم مؤثر می‌باشد. از سویی نیز در تخفیف مجازات، مجازات‌های جایگزین حبس تعلیق اجرای مجازات صدور مجازات مناسب‌تر به حال متهم استفاده می‌گردد. هوش مصنوعی برای تصمیم‌گیری در موارد خاص مانند پیش‌بینی، مدل‌سازی و طراحی موارد برای نتایج خاص، در جاهای دیگر استفاده می‌شود. از همین‌رو در سیستم قضایی نیز همچنان که هوش مصنوعی با ارائه نتایج در پرونده‌های قضایی مشابه می‌تواند استفاده کند. البته لازم به ذکر است که این پیش‌بینی‌ها در مراحل اولیه قرار دارد و همچنان که الگوریتم‌های هوش مصنوعی احتمال سوگیری و تبعیض و استفاده از اطلاعات نادرست در تشخیص افراد رنگین‌پوست از معمولی را دارند، لذا در تصمیم‌گیری‌های قضایی تصمیم نهایی باید با انسان باشد نه هوش مصنوعی و هوش مصنوعی فقط به‌عنوان دستیار می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

۳-۳. هوشمندسازی در مرحله اجرای حکم

هوشمندسازی پرونده شخصیت در مرحله اجرای حکم صرفاً مربوط به زندان نیست؛ چرا که امروزه استفاده از مجازات‌های جایگزین حبس یا پابندهای الکترونیک نیز خود مستلزم ایجاد پرونده شخصیت برای هر فرد محکوم است تا از وضعیت اصلاح و درمان و تربیت محکوم اطلاع کسب نمود و در خصوص بهره‌مندی از ارفاقات کیفری شمول عفو، نظام آزادی مشروط استفاده گردد. در توضیح هوشمندسازی پرونده شخصیت باید گفت که در نتیجه اطلاعات جمع‌آوری‌شده در پرونده شخصیت هوشمند و تجزیه‌وتحلیل این اطلاعات که اگر منجر به محکومیت فرد گردد؛ یکی از موارد مورد توجه به‌منظور دسترسی بهتر به عدالت کیفری توسط هوش مصنوعی که با استفاده از استدلال و منطق با بررسی داده‌های پرونده شخصیت و رفتار محکوم در طول دوران تحمل محکومیت است که با تجزیه‌وتحلیل این اطلاعات با نحوه عملکرد در دوران تحمل محکومیت و رفتارشناسی جنایی می‌توان از احتمال ارتکاب مجدد جرم را پیش‌بینی نمود. از دیگر مواردی که امروزه با هوشمندسازی زندان‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد به‌منظور بازطراحی نظام مدیریت و اصلاح مجرمین ایجاد پرونده شخصیت هوشمند محکومان بسیار ضروری است.

٤. جایگاه هوش مصنوعی در پیشگیری از تکرار جرم

هوش مصنوعی روزبه‌روز با گسترش کاربرد هوش مصنوعی در تقریباً همه رشته‌ها، به‌طور هدفمند برای تسهیل و حل مشکلات زندگی واقعی، به یک موضوع جهانی برای بحث تبدیل شده است. به گفته مک‌کارتی (۱۹۵۰)، هوش مصنوعی در درجه اول به‌عنوان علم و مهندسی ساخت ماشین‌های هوشمند در نظر گرفته می‌شد (Erik, 2017, p. 163). هوش مصنوعی به‌عنوان شبیه‌سازی هوش انسانی در ماشین‌هایی است که برای تفکر و یادگیری مانند انسان‌ها برنامه‌ریزی شده‌اند. به‌عبارت دیگر، هوش مصنوعی توانایی ماشین‌ها برای انجام وظایفی است که معمولاً به هوش انسانی نیاز دارند، مانند حل مسئله، استدلال، ادراک، پردازش زبان طبیعی و تصمیم‌گیری. فناوری هوش مصنوعی بدیهی است که شامل توسعه الگوریتم‌ها و نرم‌افزارهایی است که ماشین‌ها را قادر می‌سازد از داده‌ها یاد بگیرند، الگوها را تشخیص دهند و بر اساس آن یادگیری تصمیم‌گیری کنند (Mudassir, 2025, p. 2). یکی از جنبه‌های هوش انسانی، توانایی یادگیری از تجربه است. یادگیری ماشینی، کاربردی از هوش مصنوعی است که این توانایی را تقلید می‌کند و ماشین‌ها و نرم‌افزارهای آنها را قادر می‌سازد تا از تجربه یاد بگیرند. به‌ویژه در پیشگیری از تکرار جرم، تشخیص الگو مهم است. انسان‌ها در تشخیص الگوها کارآمد هستند و از طریق تجربه، ما یاد می‌گیریم که اشیاء، افراد، احساسات پیچیده انسانی، اطلاعات و شرایط را تشخیص دهیم.

هوش مصنوعی به‌سرعت در حال تبدیل شدن به ابزاری کارآمد برای تشخیص و پیشگیری از وقوع جرم است. اکثر سازمان‌های اجرای قانون (LEA) در سراسر جهان از ابزارهای به‌روز برای پیشگیری از تکرار جرم استفاده می‌کنند. یکی از آنها «تشخیص چهره» است که به‌طور گسترده در امنیت عمومی و خصوصی با هدف شناسایی نیت مجرمانه پیاده‌سازی می‌شود. هوش مصنوعی چارچوب پلیسی را که با کمک رایانه‌ها و محاسبات، اقدامات را ارزیابی می‌کند، بهبود می‌بخشد. این فناوری نویدبخش آینده‌ای روشن در تشخیص جرم است. هوش مصنوعی این روزها توسط سازمان‌های اجرای قانون برای بهبود کارایی افسران استفاده می‌شود. این فناوری به‌عنوان یک جزء حیاتی از اجرای قانون ثابت شده است، زیرا می‌تواند از بسیاری جهات به آنها کمک کند. هوش مصنوعی در نظارت، برای زیر نظر داشتن ناهنجاری‌ها در جمعیت، تجزیه و تحلیل فیلم‌های ویدئویی برای فعالیت‌های مجرمانه و برای بهره‌برداری حداکثری از تشخیص چهره به‌کار گرفته می‌شود. پیش‌بینی می‌شود که کاربرد هوش مصنوعی در اجرای قانون، امنیت و اعتماد اجتماعی را تغییر دهد. نیروی پلیس نه تنها هدفش جلوگیری از جرم و کشف آن است، بلکه هدفش پیشگیری از تکرار جرم نیز می‌باشد (Rigano, 2019, p. 26). مدل‌های هوش مصنوعی برای تصمیم‌گیری با عدم قطعیت‌ها قدرتمند هستند. آنها

همچنین برای تشخیص روابط بین عواملی که نشان‌دهنده علت و معلول هستند مفید هستند (Chowdhury & Sadek, 2012, p. 360). هوش مصنوعی در بسیاری از برنامه‌ها، مانند اتوماسیون، استدلال، تصمیم‌گیری، پیش‌بینی و پردازش زبان طبیعی (Agrawal, Gans & Goldfarb, 2017, p. 23) گنجانده شده است. توسعه سریع فناوری‌های هوش مصنوعی (مانند یادگیری عمیق، بینایی ماشین) و هوش مصنوعی مولد شگفت‌آور و قدرتمند، مانند ChatGPT و Claude، جهان را شوکه کرده است (Nah et al., 2023, p. 3). هوش مصنوعی مولد یک فناوری قدرتمند یادگیری ماشینی است که داده‌ها/محتوای جدید را از داده‌های آموزشی تولید می‌کند (Houde et al., 2020, p. 1). این فناوری با راحتی قابل توجهی برای افراد مفید بوده است؛ زیرا می‌تواند به‌عنوان موتورهای جستجو، دستیاران کدنویسی و ربات‌های چت کار کند (Stokel-Walker & Van Noorden, 2023, p. 214). بسیاری از سازمان‌های اجرای قانون در سراسر جهان از هوش مصنوعی برای راه‌حل‌های به‌روز برای پیشگیری از تکرار جرم استفاده می‌کنند. یکی از این راه‌حل‌ها تشخیص چهره است که به‌طور گسترده در بخش‌های مختلف برای حفظ امنیت اجرا می‌شود. هوش مصنوعی در پلیس چارچوبی است که با کمک رایانه‌ها ارزیابی می‌شود و برای تصمیم‌گیری در مورد آینده تشخیص و کنترل جرم مورد استفاده قرار می‌گیرد (Willie et al., 2023, p. 10). اگرچه هوش مصنوعی در پلیس هنوز در مرحله پیشرفت است، اما نتایج آن ارزشمند است. این فناوری تمایل دارد تقریباً با انواع جرایمی که برای آنها ابزاری تأثیرگذار در نظر گرفته می‌شود، مقابله کند و به مقامات آموزش محلی این فرصت را می‌دهد تا ارائه خدمات خود را در یک مکان خاص و در یک زمان خاص متمرکز کنند (Willie, 2025, p. 24). بسیاری از کشورها از دستگاه‌های تشخیص چهره مانند دوربین‌های مدار بسته در اماکن عمومی برای شناسایی و دستگیری افراد مشکل‌ساز استفاده کرده‌اند. همچنین این روشی برای نظارت بر شهروندان و دستگیری مجرمان است. در برخی از شهرها، از آن برای نظارت در مناطق حساس مانند فرودگاه یا ایستگاه راه‌آهن استفاده می‌شود تا از تکرار جرم پیشگیری گردد. هوش مصنوعی در پلیس نتایج مثبتی به همراه دارد که رفتار اخلاقی و امنیت جان و مال را افزایش می‌دهد.

از سویی نیز تحلیل پیش‌بینی یک فرآیند پیچیده است که از حجم زیادی داده برای پیش‌بینی و فرمول‌بندی نتایج بالقوه در پیشگیری از تکرار جرم استفاده می‌کند، این کار عمدتاً با پلیس پیشگیری و متخصصان بازپروری و دیگر متخصصان علوم اجتماعی است. با هوش مصنوعی، اطلاعات کلان مربوط به قوانین، اطلاعات اجتماعی و رسانه‌ها را می‌توان برای پیشنهاد احکام، شناسایی مشارکت‌های جنایی و پیش‌بینی و آشکار کردن افراد در معرض تکرار

جرم در مؤسسات کیفری به‌کار برد. هوش مصنوعی همچنین قادر به تحلیل حجم عظیمی از پرونده‌های مرتبط با عدالت کیفری برای پیش‌بینی تکرار جرم بالقوه است؛ از الگوریتم‌ها برای تحلیل مجموعه داده‌ها استفاده می‌شود. الگوریتم‌ها با تجزیه و تحلیل اطلاعات را برای تعیین بازه زمانی تا رخداد بعدی رویداد مورد نظر انجام می‌دهند و خطر تکرار مجدد برای مجرمان را پیش‌بینی کنند. هوش مصنوعی همچنین می‌تواند به تعیین بزه‌دیدگان بالقوه سوءاستفاده فیزیکی و مالی کمک کند. الگوریتم‌ها می‌توانند عوامل بزه‌دیده، بزهکار و محیطی را تعیین کنند که بین بهره‌برداری مالی و سایر اشکال سوءاستفاده تمایز قائل می‌شوند. در نهایت هوش مصنوعی برای پیش‌بینی قربانیان بالقوه جرم خشونت‌آمیز بر اساس روابط و رفتار مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

پرونده شخصیت یکی از ابداعات بسیار مهم در نظام عدالت کیفری محسوب می‌شود؛ چرا که در راستای فردی کردن مجازات و نظام اصلاح و درمان و بازپروری و پیشگیری از تکرار جرم بسیار کارآمد است. در حقیقت پرونده شخصیت برآمده از دیدگاه جرم‌شناسی بالینی است که بر شخصیت بزهکار و علل و عوامل اجتماعی، روانی و... در ارتکاب جرم نظر داشته و سعی در جبران خسارات احتمالی از جرم در آینده دارد. تشکیل پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران در مراحل فرایند کیفری و نقش آن در فردی کردن مجازات‌ها بسیار مهم است؛ همچنان که برخی سازوکارهای کیفری مانند معافیت از کیفر، تعویق صدور حکم، جایگزین‌های حبس، تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، عفو خصوصی و نظام نیمه آزادی که مستلزم تطبیق با شخصیت بزهکار هستند، بدون تشکیل پرونده شخصیت در اصل کاربردی ندارند. لذا تأثیرپذیری نظام تقنینی از دستاوردهای جرم‌شناسی بالینی موجب شده بود تا مقنن ایران در قوانین موضوعه ازجمله در مرحله تحقیقات مقدماتی و در مرحله اجرای مجازات صراحتاً به تشکیل پرونده اشاره نماید. از سوی دیگر امروزه با توجه به پیشرفت روزافزون هوش مصنوعی و بهره‌مندی از آن در پیشگیری از تکرار جرم یکی از جلوه‌های فناورانه که عدالت کیفری از آن می‌تواند بهره برد، تشکیل پرونده شخصیت هوشمند است. بر اساس توانایی که هوش مصنوعی در تحلیل داده‌ها در سطح کلان دارد و با ایجاد شبکه گسترده الکترونیکی می‌توان به‌منظور دسترسی به خصوصیات فردی بزهکار شامل خصوصیات زندگی خانوادگی، مشکلات روحی و روانی، مسائل پزشکی و روان‌پزشکی، سوابق کیفری و بسیاری دیگر از موارد به‌صورت هوشمند از سایر منابع اطلاعاتی از قبیل ثبت احوال، پرونده سلامت الکترونیک، پرونده تحصیلی الکترونیک و سایر اطلاعات در سطح بزرگ جمع‌آوری می‌شود

بهره گرفت و اطلاعات به‌دست آمده را برای استفاده دست‌اندرکاران عدالت کیفری در راستای تحقیقات مقدماتی و صدور حکم بر اساس شخصیت فرد و اجرای مجازات مناسب‌تری که حاصل رفتارشناسی جنایی و در راستای اصلاح و درمان و بازپروری در نظر گرفت. در نتیجه پرونده شخصیت هوشمند در نظام عدالت کیفری در راستای پیشگیری از تکرار جرم می‌توان مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

– ابراهیمی، ابراهیم. (۱۳۹۰). موانع تشکیل پرونده شخصیت در نظام کیفری ایران. *مطالعات پیشگیری از جرم*، ٦(۱۸)، ۱۸۷–۲۰٤.

http://cps.jrl.police.ir/article_13537.html

– تیموری، مهرداد. (۱٤۰٤). *حقوق بازداشت‌شدگان و زندانیان* (چاپ اول). انتشارات قوه قضاییه.

– تیموری، مهرداد، و کاظمی، سید سجاد. (۱٤۰٤). پرونده الکترونیک سلامت؛ راهبردی برای ارتقای سلامت در مؤسسات کیفری. *حقوق پزشکی*، ۱۹(٦۰)، ۱–۱۰.

http://ijmedicallaw.ir/article-1-1985-fa.html

– رهبری، ابراهیم، و شعبانپور، علی. (۱٤۰۱). چالش‌های کاربرد هوش مصنوعی به‌عنوان قاضی در دادرسی‌های حقوقی. *تحقیقات حقوقی*، ۲۵(ویژه‌نامه حقوق و فناوری)، ٤۱۹–٤٤٤.

https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_102915.html

– سبزه علی، راضیه، اشرافی، محمود، و حیدری، مسعود. (۱۳۹۷). آثار پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران. *حقوقی دادگستری*، ۸۲(۱۰٤)، ٦۷–۹۳.

https://doi.org/10.22106/jlj.2018.34678

– شاملو، باقر، و گوزلی، مهدی. (۱۳۹۰). پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران و فرانسه. *آموزه‌های حقوق کیفری*، ۸(۲)، ۸۹–۱۱۸.

https://cld.razavi.ac.ir/article_836.html

– لیو، هین یان، و سوبوکی، ویکتوریا. (۱٤۰۵). تأثیر، غوطه‌وری، شدت، ادغام، تعامل: محورهای پنج‌گانه برای آینده حقوق و سیاست‌گذاری هوش مصنوعی (مهرداد تیموری و سید سجاد کاظمی، مترجمان). *پژوهش‌های حقوق تطبیقی*، ۳۰(۱)، ۲٤۸–۲۷۸.

https://clr.modares.ac.ir/article_28652.html

– محمدی‌نیا، امید، و علی‌نژاد، آذر. (۱٤۰۲). نقش و تأثیر هوش مصنوعی درروند کشف جرم. *کارآگاه*، ۱۷(٦۳)، ۸۵–۱۰٤.

https://www.magiran.com/p2564424

– محمدیان، سارا، و محمدرضاپور، بابک. (۱۳۹۲). لزوم تشکیل پرونده شخصیت در فرایند دادرسی کیفری ایران. *پزشکی قانونی ایران*، ۱۹(۲)، ۳۲۹–۳٤۰.

http://sjfm.ir/article-1-527-fa.html

– مؤذن‌زادگان، حسنعلی. (۱۳۸۹). پرونده شخصیت متهمان و ضرورت تشکیل آن در مرحله تحقیقات مقدماتی دادرسی کیفری. *پژوهش حقوق عمومی*، ۱۲(۳۰)، ۱–۱۵.

https://elmnet.ir/doc/1062610-52781

– نجفی توانا، علی. (۱۳۸۸). ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در دادرسی اطفال بزهکار. *خانواده پژوهی*، ۵(۲)، ۲۹۳–۳۱۹.

https://jfr.sbu.ac.ir/article_97348.html

– هاشمی، فاطمه سادات. (۱٤۰۱). *پرونده شخصیت متهم در فرایند رسیدگی کیفری* (چاپ اول). انتشارات قوه قضاییه.

- Agrawal, A. Gans, J.S. Goldfarb, A. (2017). What to expect from artificial intelligence, *MIT Sloan Manag*. Rev. 58(3), 23–26.
https://doi.org/10.7551/mitpress/11645.003.0008

- Arafat, S, Aljohani, N, Abbasi, R, Hussain, A. (2019). Lytras, Miltiadis, Connections between e-learning, web science, cognitive computation and social sensing, and their relevance to learning analytics: A preliminary study. *Computers in Human Behavior*, 92(2), 478–486. https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.026
- Balthazar, P., Harri, P., Prater, A., & Safdar, N. M. (2018). Protecting your patients' interests in the era of big data, artificial intelligence, and predictive analytics. Journal of the American College of Radiology, 15(3), 580–586. https://doi.org/10.1016/j.jacr.2017.11.035
- Chowdhury, M. Sadek, A.W. (2012). "Advantages and limitations of artificial intelligence" Artificial Intelligence Applications to Critical Transportation. Transportation Research Circular E-C168. Publisher: The National Academies Press. 6(3), 360–375. https://www.researchgate.net/publication/307928959_Advantages_and_Limitations_of_Artificial_Intelligence
- Coccoli, M, Maresca, P, Stanganelli, L. (2017), the role of big data and cognitive computing in the learning process. *Visual Languages & Computing*, 38(2), 97–103. https://doi.org/10.1016/j.jvlc.2016.03.002
- Eckholm E. (2015). *Harvard Law Library Readies Trove of Decisions for Digital Age*. New York Times, 28 October 2015.
- Elufisoye Elubode, A., & Fateropa, T. O. (2026). The impact of artificial intelligence on legal practice in Nigeria: Opportunities and challenges. OAULI, 6(1), 1–15. https://www.researchgate.net/publication/400311221_The_Impact_of_Artificial_Intelligence_on_Legal_Practice_in_Nigeria_Opportunities_and_Challenges
-Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017, August). The business of artificial intelligence: What it can and cannot do for your organization. Harvard Business Review.
- Lo Bosco, G., & Di Gangi, M. A. (2018). Deep learning architectures for DNA sequence classification. In A. Petrosino, V. Loia, & W. Pedrycz (Eds.), Fuzzy logic and soft computing applications: 11th International Workshop, WILF 2016, Naples, Italy, December 19–21, 2016 (pp. 162–171). Springer Nature. doi:10.1007/978-3-319-52962-2.
- Houde, S., Liao, V., Martino, J., Muller, M., Piorkowski, D., Richards, J., Weisz, J., Zhang, Y. (2020). Business (mis) Use Cases of Generative AI. https://doi.org/10.48550/arXiv.2003.07679
- Jobin, A, Ienca, M, Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence*, 1(9), 389–399. https://doi.org/10.1038/s42256-019-0088-2
- Lodder Arno R. Thiessen E. (2003). *The role of artificial intelligence in online dispute resolution. In: Workshop on Online Dispute Resolution at the International Conference on Artificial Intelligence and Law*. Edinburgh, UK.
- Morondo Taramundi, D. (2023), Discrimination by Machine-Based Decisions: Inputs and Limits of Anti-discrimination Law, *Law and Artificial Intelligence, Published by Asser press*, 1(35), 73-84. https://doi.org/10.1007/978-94-6265-523-2_4
- Mudassir, N. (2025). The Impact of Artificial Intelligence (AI) in Crime *Detection and Prevention in Nigeria*.
- Nah, F. Zheng, R. Cai, J. Siau, K. Chen, L. (2023). Generative AI and ChatGPT: applications, challenges, and AI-human collaboration, *Information Technology Case and Application Research*. 25(3), 1-28. https://doi.org/10.1080/15228053.2023.2233814

- Pariser, E. (2011), T*he Filter Bubble: How the New Personalized Web is Changing What We Read and How We think*. Penguin Books.
- Rigano, C.h. (2019). using Artificial intelligence to address criminal justice needs. *NIJ Journal*, 1(280), 1-10.
https://nij.ojp.gov/topics/articles/using-artificial-intelligence-address-criminal-justice-needs
- Stokel-Walker, C. Van Noorden, R. (2023). The promise and peril of generative AI, *Nature* (London). 614(7947), 214–216.
https://doi.org/10.1038/d41586-023-00340-6
- Umanah, E. A, Clement Etti, Willie, Udom Sunday, Daniel. (2024). Implications Of Emerging Technologies On Social Behaviour And Crime Control In The 21st Century, *Advanced Research and Multidisciplinary Studies*, 4(3), 152-162. DOI: 10.52589/JARMS-JL2NFQ57
- Willie, C. E., Mboho, K. S., & Udom, S. D. (2023). Good governance, rule of law: A panacea to sustainable industrialization in Nigeria. *In I. V. O. Modo, K. S. Mbobo, E. R. Udoh, & U. U. Effiong (Eds.),* ICIDR Publishing House.
- Willie, C. E., Umanah, U., Daniel, U., & Asangausung, O. S. (2025). Technical education and industrial development in Akwa Ibom State, Nigeria. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(18), 1–20.
https://doi.org/10.46236/jovosst.1716906